



Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BD/238/56/89

JAKI BĘDZIE 1990 ROK DLA KRAJU I ŚWIATA?

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1989 r.

Jaki będzie nadchodzący 1990 rok - lepszy, taki sam, czy gorszy niż 1989?; jakie budzi nadzieje, oczekiwania i obawy w wymiarze spraw osobistych, zakładu pracy, kraju i świata? - to pytania¹, jakie CBOS pod koniec każdego roku zadaje respondentom.

W listopadzie '87 prognozy dotyczące Polski były zdecydowanie pesymistyczne: "jest źle i będzie jeszcze gorzej". Rok później pojawiły się oznaki umiarkowanego optymizmu, u progu zaś nowego roku dominuje przekonanie: "jest ciężko, ale na pewno będzie lepiej, z ufnością patrzymy w przyszłość". Dla świata, w odczuciach Polaków, najlepszy był rok mijający, przyszły może być bardziej niespokojny.

1. Jaki będzie 1990 rok?

Zdaniem większości (ok. 53%) badanych, będzie to dla Polski rok lepszy niż kończący się (głównie jednak z akcentem na "trochę lepszy"). Rok temu optymistycznie patrzyło w przyszłość 33% respondentów, dwa lata temu - jedynie 17%. W tym samym czasie liczba pesymistów zmniejszyła się z 47 do 7%. Diametralnie zatem zmieniła się prognoza: pod koniec 1987 roku przewidywano, że w nadchodzącym "będzie gorzej", w 1990 zaś wkraczamy z przeświadczeniem, że "będzie lepiej". Przypływ nadziei i optymizmu był już widoczny pod koniec zeszłego roku (tab. 1).

Tabela 1

w procentach

Prognoza co do następnego roku dla Polski	Respondenci według terminów badań				
	XI '89	XI '88	XI '87	XII '86	XII '85
Będzie:					
- zdecydowanie lepszy	7,7	2,9	1,4	0,4	2,3
- trochę lepszy	44,9	29,8	16,0	24,5	30,4
- taki sam	20,0	27,9	19,6	41,9	32,6
- trochę gorszy	5,5	14,4	26,1	15,6	13,5
- zdecydowanie gorszy	2,2	5,5	21,4	1,8	1,7
Brak prognozy	19,8	19,1	15,4	13,5	19,4

Mimo że poziom optymizmu co do rozwoju sytuacji politycznej w 1990 roku jest dwukrotnie niższy niż w przypadku ogólnych ocen nadchodzącego roku, to jednak, w porównaniu z poprzednimi latami, prognozy tej sytuacji są znacznie lepsze. W ciągu ostatnich dwóch

¹ "Aktualne wydarzenia (15)" - sondaż zrealizowano w dniach 17-21 listopada '89 na ogólnopolskiej 1497 - osobowej reprezentacji dorosłej ludności.

lat o 30% zmniejszyła się liczba przewidujących, że napięcia społeczne wzrosną, a o 19% - że zmaleją. Oczekuje się zatem roku nie tylko lepszego, ale także znacznie spokojniejszego niż lata ubiegłe (tab. 2).

Tabela 2

Prognoza stanu napięcia społecznego	w procentach		
	Respondenci według terminów badań		
	XI '89	XI '88	XI '86
Napięcia społeczne:			
- zmaleją	25,8	17,8	6,8
- pozostaną takie same	29,3	31,9	26,5
- wzrosną	13,4	30,2	44,5
Brak prognozy	31,5	19,8	22,0

Przewidując sytuację materialną społeczeństwa, zdecydowanie rzadziej myślano w kategoriach "będzie gorzej": z 74 w '87 do 42 w '88 i 20 obecnie zmniejszył się odsetek spodziewających się jej pogorszenia. Jednocześnie wyraźnie wzrosła (odpowiednio: z 6,3, 8,4 do 30,2%) niepewność, co w tym względzie przyniesie nowy rok, jak zasobne będą nasze portfele? i czy pozwolą to zachować dotychczasowy standard życia? (tab. 3).

Tabela 3

Prognoza sytuacji materialnej	w procentach		
	Respondenci według terminów badań		
	XI '89	XI '88	XI '87
Poprawa	25,1	14,1	5,5
Stagnacja	24,2	35,7	13,9
Pogorszenie	20,2	41,8	74,4
Brak prognozy	30,3	8,4	6,2

Niepokój o warunki bytowe w 1990 roku zapewne w dużym stopniu decyduje o tym, że myśląc o przyszłości kraju respondenci nadal najczęściej mieli mieszane uczucia - nadzieję i obawy. Odnotowano jednak także pewne korzystne zmiany. W porównaniu

z rokiem ubiegłym o 17% wzrosło grono patrzących w przyszłość wyłącznie z nadzieją, a o 14 zmniejszył się odsetek odczuwających jedynie obawy (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Odczucia co do przyszłości kraju	Respondenci według terminów badań	
	XI '89	XI '88
Nadzieja	37,3	20,8
Nadzieja, ale i obawa	46,2	49,7
Obawa	16,4	29,1

Dla świata najczęściej prognozowano, że 1990 rok będzie taki sam jak mijający, choć o 3%, w porównaniu z zeszłym rokiem, zwiększyła się liczba respondentów przewidujących, że będzie on bardziej niespokojny, a o 6% nie mających pewności, jak rozwinie się sytuacja międzynarodowa (tab. 5).

Tabela 5

w procentach

Prognoza dla świata	Respondenci według terminów badań		
	XI '89	XI '88	XI '87
1990 rok będzie:			
- dobry, spokojny	22,4	24,3	19,6
- taki sam	35,9	43,3	43,3
- bardziej niespokojny	12,7	9,3	17,3
Brak prognozy	28,9	23,0	19,9

2. Czego społeczeństwo oczekuje i czego obawia się myśląc o przyszłym roku?

O oczekiwania i nadzieje u progu nowego roku pytaliśmy, podobnie jak w 1988, w trzech wymiarach: spraw osobistych,

zakładu pracy i kraju. W każdym z tych wymiarów skupiają się one przede wszystkim wokół warunków bytowych i środków prowadzących do ich poprawy.

"Jakie są Pana(i) nadzieje, oczekiwania u progu 1990 roku?", "Czego się Pan(i) najbardziej obawia myśląc o przyszłym roku?". Odpowiedzi na oba pytania prezentujemy w zestawieniu 1 i 2 (dane w procentach).

Zestawienie 1

	Termin badania	
	XI '89	XI '88

Oczekiwania w sprawach osobistych

Poziom życia, warunki bytowe

poprawa, utrzymanie dotychczasowego poziomu życia	15,0	9,8
poprawa warunków mieszkaniowych, otrzymanie mieszkania	10,2	8,8
większe zarobki, płace, dochody	8,4	8,7
kupno samochodu, video	2,7	3,4
wyjazd zarobkowy za granicę	2,5	4,2

Życie rodzinne, osobiste

zdrowie, poprawa stanu zdrowia	18,9	21,4
szczęście rodziny, spokój w rodzinie, zadowolenie z rodziny	5,4	6,1
udane życie, spełnienie marzeń	5,5	3,1
założenie rodziny	2,7	3,0
narodziny dziecka, wnuka	1,7	1,8
wybór i ukończenie szkoły, postępy w nauce	1,2	2,5

Praca

awans, otrzymanie ciekawej, zgodnej z zainteresowaniami i kwalifikacjami pracy	1,6	2,0
zmiana pracy na lepiej płatną	1,4	3,3

Sytuacja w kraju

poprawa zaopatrzenia	2,5	2,0
zahamowanie inflacji	1,2	0,2
wyjście z kryzysu, stabilizacja sytuacji gospodarczej	1,2	-
spokój w kraju, stabilizacja sytuacji politycznej	0,6	0,6

Stwierdzenia ogólne

optymizm, będzie lepiej	5,4	4,8
niczego nie oczekuję	6,3	8,1
trudno powiedzieć	3,7	3,9

Oczekiwania w sprawach zakładu pracy

Podwyżka płac, lepsze zarobki	15,8	18,7
Zwiększenie produkcji, rentowność przedsiębiorstwa	12,9	6,7
Przetrwanie przedsiębiorstwa, aby nie uległo likwidacji		
Zagrożenie bezrobociem	6,8	1,6
Poprawa organizacji pracy	6,4	8,0
Efektywność gospodarstwa rolnego, własnego zakładu	6,3	3,1
Poprawa atmosfery w pracy, stosunków międzyludzkich	4,0	2,6
Zmiana kierownictwa zakładu pracy	3,8	1,6
Modernizacja zakładu	3,8	2,1
Nie będzie zmian, niczego nie oczekuję	7,8	9,7
Trudno powiedzieć	13,4	8,5

Oczekiwania w sprawach kraju

Sytuacja gospodarcza

wyjscie z kryzysu, poprawa sytuacji gospodarczej	36,4	23,4
reforma gospodarcza	3,7	2,4
kredyty, pomoc Zachodu	3,4	-
wymienialność złotówki	1,7	-
dyscyplina pracy	1,5	1,2

Sytuacja polityczna

spokój, brak strajków, niepokoju społecznego	17,3	25,1
umocnienie, utrzymanie się przy władzy rządu T. Mazowieckiego	5,3	-
powodzenie planów rządu Rakowskiego	-	2,5
demokratyzacja, umocnienie, rozszerzenie swobód i wolności obywatelskich	2,0	1,9
porozumienie narodowe	1,7	10,1

Sytuacja materialna ludzi		
zahamowanie inflacji, wzrostu cen	10,4	6,4
poprawa zaopatrzenia	8,2	12,3
poprawa poziomu życia	7,0	6,9

Stwierdzenia ogólne		
optymizm, będzie lepiej	8,1	14,8
trudno powiedzieć	3,4	4,8

Patrząc w przyszłość obawiamy się przede wszystkim tego, że nasze nadzieje i oczekiwania nie spełnią się. Zamiast poprawy nastąpi pogorszenie warunków bytowych, sytuacji gospodarczej i politycznej kraju.

Zestawienie 2 XI '89 XI '88

Obawy u progu 1990 roku

Sytuacja gospodarcza w kraju		
inflacja, wzrost cen	30,1	29,6
spadek poziomu życia	16,8	14,4
pogłębianie się kryzysu gospodarczego	8,6	6,3
pogorszenie zaopatrzenia	4,5	3,5
likwidacja przedsiębiorstwa, zagrożenie bezrobociem	3,4	0,8
niekorzystne warunki dla rolnictwa	1,2	1,5
Sytuacja polityczna kraju		
zaostrzenie sytuacji politycznej, strajki, niepokoje, demonstracje	14,5	15,7
upadek rządu T. Mazowieckiego, niepowodzenie planów i reform rządu	4,9	-
powrót PZPR, komunistów do władzy	2,2	-
odwrót od demokracji	1,3	-
Sytuacja międzynarodowa		
zagrożenie pokoju, wybuch wojny	3,3	1,1
zjednoczenie Niemiec	1,9	-
destabilizacja w ZSRR, upadek pierestrojki	0,7	-
rozwój sytuacji w krajach socjalistycznych	0,6	-
Sprawy osobiste		
stan zdrowia	3,4	8,0
niepowodzenia zawodowe	0,6	2,0

konflikty rodzinne	0,3	1,1
samotność, brak pomocy	0,2	0,3
Stwierdzenia ogólne		
nie obawiam się niczego	4,7	-
trudno powiedzieć	5,4	-

Choć tegoroczne prognozy rozwoju sytuacji we wszystkich omawianych sferach życia były znacznie bardziej optymistyczne niż w latach poprzednich, to oczekiwania i obawy, jakie odczuwano myśląc o przyszłości, nie zmieniły się. Nadal liczy się przede wszystkim na poprawę warunków bytowych. Wzrost cen, galopująca inflacja i związany z tym spadek poziomu życia to główne źródła lęków i obaw. Nie dziwi zatem, że w wymiarze kraju najczęściej oczekuje się uzdrowienia gospodarki, wyprowadzenia kraju z kryzysu, stabilizacji politycznej oraz umocnienia rządu, gdyż jedynie realizacja tych postulatów umożliwi tak upragnioną poprawę materialnych warunków życia.

Nadzieje i oczekiwania kierowane pod adresem świata to przede wszystkim zachowanie pokoju (54,8%), redukcja zbrojeń (10,2%), zażegnanie istniejących konfliktów (5,3%), integracja państw i narodów Europy (4%) oraz normalizacja sytuacji w krajach socjalistycznych (4,2%).

Jaki zatem w odczuciach społecznych będzie nadchodzący 1990 rok dla Polski i Polaków? Najwłaściwsze wydaje się być stwierdzenie: "będzie to rok pełen obaw i niepewności, ale znacznie lepszy niż wszystkie poprzednie w drugiej połowie lat osiemdziesiątych". A dla świata? - "oby był taki sam jak 1989!".